

MIRCEA ELIADE

Nouăsprezece trandafiri

Cuprins

NOUĂSPREZECE TRANDAFIRI.....	5
DAYAN.....	137
LA UMBRA UNUI CRIN.....	195

NOUĂSPREZECE TRANDAFIRI

1

De câteva minute tăcea absent, cu privirile pierdute pe fereastră. Am închis carnetul și l-am băgat în buzunar.

— Dacă voiți, îndrăznii târziu, vin mâine cu un ceas mai devreme, sau chiar două ceasuri. Și vă aduc și textul dactilografiat.

— Pentru mâine, spuse întorcându-și leneș capul, îmi făcusem alte planuri... Totuși, reluă după o pauză, totuși cred că e cea mai bună soluție...

Atunci am auzit bătând în ușă. Surprins, m-am ridicat brusc din fotoliu, dar în clipa următoare ușa se deschise și intră un tânăr înalt, blond și, mi s-a părut, neobișnuit de palid. Înainta timid și totuși cu pasul ferm, hotărât.

— Vă rog să mă iertați, spuse îndreptându-se spre birou. Dumneavoastră sunteți domnul Anghel D. Pandele? Maestrul?...

— Dar ce dorești dumneata? l-am întrerupt.

Ca și cum nu m-ar fi auzit, tânărul se apropia de birou.

— Maestrul Dumitru Anghel Pandele? repetă. Scriitorul?

— Eu sunt, răspunse Pandele zâmbind, după obiceiul lui, enigmatic și, într-un anumit fel, ironic.

Tânărul se opri în dreptul scaunului de lângă mașina de scris și își trecu de mai multe ori palma stângă pe frunte.

— Vă rog să mă iertați, șopti, dar în acest caz...

Răsufală adânc și continuă, ridicând treptat glasul și rostind cuvintele rar, cu solemnitate.

— Vă rog să nu vă supărați, dar în acest caz... În acest caz, dumneavoastră sunteți, vă rog să mă iertați că vă spun asta... D-stră sunteți părintele meu, tatăl meu...

Apoi se așează pe scaun și întoarse deznădăjduit capul spre mine, parcă m-ar fi implorat să-i vin în ajutor. Nu înțeleg de ce m-au iritat privirile acelea de condamnat la moarte.

— Pe unde ai intrat? l-am întrebat făcând un pas spre el.

— Pe la bucătărie... Am găsit ușa deschisă și atunci...

— Și de ce ai venit? l-am întrerupt. E o încercare de șantaj? Sau suferi cumva de schizofrenie?

— Vă rog să nu vă supărați, spuse ridicându-se lent, cu demnitate. Știam că are să fie greu, că va fi chiar penibil. Dar trebuia să o fac. Am făgăduit...

— Cui ai făgăduit? întrebă Pandele.

Părea calm, oarecum indiferent, dar îl cunoșteam bine; știam că, așa cum îi plăcea să spună, era stăpânit de viciul nobil, deși calomniat, al curiozității.

— Logodnicei mele, Niculina. I-am făgăduit că voi veni să vă cer consimțământul. Consimțământul la căsătoria noastră, preciză roșind ușor. Evident, este numai o formalitate. Nu vă cerem nimic. Și nu vom spune la nimeni. Iar dacă nu vă place de noi, nu vom mai veni a doua oară...

Ascultându-l, mi-am dat seama că ar putea să-mi devină simpatic. Într-un alt costum și fără cravată, ar fi fost un tânăr interesant; avea un profil de medalie alexandrină.

— Cum te numești d-ta? îl întrebă Pandele.

— Serdaru. Laurian Serdaru. Am 28 de ani și am absolvit amândoi, Niculina și cu mine, Conservatorul din București. Dar eu sunt instructor de înot la Uzinele Uricani, iar Niculina dă lecții particulare de franceză și latină.

Pandele continua să-l privească în ochi, adânc, concentrat. Nu mai zâmbea.

— Dar, în fond, ce te face pe d-ta să crezi că ai putea fi băiatul meu? Ți-a spus asta mama dumitale?

Tânărul își trecu din nou, de mai multe ori, palma stângă pe frunte.

— Nu. Mama nu mi-a spus niciodată nimic. Bănuiesc, totuși, că intenționa să-mi spună mai târziu, după terminarea liceului. Dar mama a murit când eu aveam nouă ani.

— Atunci, l-am întrerupt, cum de știi că ți-ar fi spus asta mai târziu, că ți-ar fi spus-o după terminarea liceului?

Serdaru întoarse capul spre mine; era tot atât de palid ca și în clipa când intrase în birou.

— Nu cred că am dreptul să vă mărturisesc asta, spuse târziu.

— În fond, interveni din nou Pandelescu, dacă n-o știi de la mama d-tale, de unde o știi? Cine ți-a spus-o?

Tânărul ne privi pe rând pe amândoi și figura i se luminează, ca și cum, chiar în acea clipă, și-ar fi amintit de o secretă bucurie.

— O știi de la Niculina. Ea a descoperit asta, iarna trecută, înainte de a ne logodi. A descoperit-o la Predeal, în timpul repetițiilor. Se repeta *Steaua sus răsare...* și făceam amândoi parte din figurație.

Pandelescu ridică de mai multe ori din umeri; ghiceam că întâmplarea începe să-l amuze.

— Nu înțeleg, spuse cu inimitabila lui falsă gravitate.

— Aveți dreptate să nu înțelegeți, pentru că lucrurile sunt mai complicate decât par la prima vedere. Vreau să spun, nu puteți înțelege înainte de a ști că noi repetasem la început *Orfeu în Infern*, repetasem vreo trei săptămâni și, acolo, în ultimul act, aveam și noi rolurile noastre; firește roluri modeste, dar oricum, nu făceam numai figurație... Dar, pe neașteptate – primise probabil dispoziții de la Centru – pe neașteptate, Direcția a decis întreruperea repetițiilor. Și pentru că se apropiau sărbătorile Crăciunului, au înlocuit *Orfeu în Infern* cu *Steaua sus răsare...* Știți, adăugă coborând glasul,

Steaua sus răsare este considerată, pe drept cuvânt, cea mai reușită comedie anti-religioasă, anti-obscurantistă cum se spune de obicei.

Tăcu brusc, și-l privi pe Pandele lung, concentrat, parcă ar fi așteptat ceva, un răspuns, un gest.

— Tot nu înțeleg...

— Schimbarea asta de program nu vă amintește nimic?

— Nu.

— E drept, au trecut de-atunci aproape treizeci de ani...

Dar, iertați-mă că vă întreb: n-ați scris d-stră acum treizeci de ani *Orfeu și Euridice*, tragedie în două acte și cinci tablouri?

Pandele se rezemă de speteaza fotoliului și, dându-și ușor capul pe spate, începu să râdă; părea foarte binedispus și nu înțelegeam de ce...

— Dar cum ai aflat, domnule, de *Orfeu și Euridice*?! Este singura piesă pe care am scris-o în viața mea; nu s-a jucat niciodată și n-am publicat-o nicăieri, n-am publicat nici măcar fragmente în revistele timpului.

— Era o piesă în versuri albe, reluă Serdaru, o piesă mai mult religioasă decât filozofică, deși avea ca subtitlu: „Introducere la cea mai veche metafizică”.

— Era, mai ales, o piesă proastă, pretențioasă și artificială...

— Dar o dată, continuă Serdaru, o singură dată, în decembrie 1938, a fost pusă în repetiție. La Teatrul Național din Sibiu.

— Ai aflat și de asta? exclamă Pandele tot atât de binedispus. E adevărat, începuseră repetițiile, dar după vreo trei săptămâni, directorul Teatrului, Mihu, a demisionat – de fapt, a fost silit să demisioneze – și noul director mi-a scos piesa de pe afiș.

Serdaru îl ascultase fascinat, neizbutind să-și desprindă privirile de ochii lui.

— În săptămâna aceea erați la Sibiu. Asistați la repetiții. Și ați rămas și după ce s-au întrerupt repetițiile; sperați să-l convingeți pe noul director...

— Eram naiv. Eram un mare naiv.

— Erați tânăr...

— Nu chiar așa de tânăr, îl întrerupse Pandele zâmbind melancolic. Împlinisem de curând 33 de ani...

Tăceau amândoi fără să se privească. Mi s-a părut că trebuie să intervin, și cât mai repede.

— Dar eu tot nu înțeleg. Nu înțeleg ce legătură are una cu alta... Doar faptul că, și într-un caz și în celălalt, au fost întrerupte repetițiile.

Serdaru se întoarse către mine și mă privi recunoscător, ca și cum l-aș fi scos dintr-o mare încurcătură.

— Nici eu nu înțelegeam până nu mi-a atras atenția Niculina. Ea a remarcat că, în ambele cazuri, repetițiile unei piese reprezentând coborârea lui Orfeu în Infern au fost întrerupte în preajma Crăciunului. Și în ambele cazuri a urmat un spectacol evocând Misterul Nativității, nașterea lui Isus în Bethlem...

— Dar, îl întrerupse Pandele, știi că *Steaua sus răsare* a fost scrisă mult mai târziu; a fost scrisă acum vreo șapte, opt ani...

Tânărul ne privi din nou pe amândoi, zâmbind misterios.

— Nu e vorba de comedia anti-obscurantistă, de piesa lui Aurel Verigă, ci de cântecul de stea, „*Steaua sus răsare, ca o taină mare...*”. Căci, repet, erați la Sibiu, și se apropia Crăciunul.

— E adevărat, începuse să ningă și-mi era teamă că se vor înzăpezi trenurile. Așa cum s-a întâmplat, de altfel, adăugă visător.

— Ați petrecut primele zile ale Crăciunului la Sibiu, continuă Serdaru, și atunci ați sugerat câtorva actori și actrițe care repetaseră *Orfeu și Euridice* să organizeze un spectacol de Crăciun: colinde, cântece de stea...

Pandele îl ascultase pe gânduri, ușor încruntat, apropiindu-și pleoapele.

— Nu cred că *eu* am avut această idee, spuse târziu, cu o voce joasă. Altminteri mi-aș fi adus aminte... Îmi amintesc doar că eram foarte deprimat, pentru că nu reușisem să

conving pe noul director să-mi joace piesa și, mai ales, pentru că nu puteam fi, de Crăciun, la București. Țineam cu orice preț să petrec sărbătorile la București...

— Și totuși, stăruii Serdaru, nu vă amintiți că în noaptea de Crăciun ați întovărășit întreg grupul – erau, printre ei, și câțiva studenți de la Conservatorul din Cluj – i-ați întovărășit până la locuința prietenului dumneavoastră, care vă aștepta cu masa pregătită și, acolo, după ce-ați ascultat „Steaua sus răsare ca o taină mare”, ați spus actorilor, dar adresându-vă în primul rând actriței care interpreta pe Euridice, le-ați spus că de-abia atunci ați înțeles cât de profundă și de semnificativă este asemănarea între Orfeu și Isus...

Pandele clătină de câteva ori din cap, și-l întrerupse brusc.

— Nu, nu, te înșeli! Asemănarea între Orfeu și Isus am descoperit-o mult mai târziu. Am încercat chiar să scriu o nuvelă pe această temă, dar subiectul mi s-a părut inoportun și am întrerupt-o... Și nu-mi aduc aminte să fi avut vreun prieten la Sibiu, care mă aștepta, în Noaptea de Ajun, cu masa întinsă. Singurul cu care începusem a mă împrieteni era Mihu, fostul director al teatrului.

Atunci i-am auzit pentru întâia oară glasul.

— Laurian, recunoaște că n-ai reușit!

Am întors speriat capul. Ușa cea mare, dinspre salon, era larg deschisă, și în prag, cu o valiză în mână, se afla o tânără curios, așa zice chiar provocator, îmbrăcată: o rochie foarte lungă, de culoarea aguridei, care, cu vreo 10-15 ani înainte, fusese probabil o rochie elegantă, dar de-atunci fusese neconținut purtată, și de nenumărate ori ajustată și reajustată.

— Dar, după cum știi, continuă, rareori anamneza reușește de la prima încercare.

Niciodată nu auzisem o asemenea voce. Nu semăna cu nicio altă voce de femeie, de artistă sau de primadonă din câte auzisem până atunci. Mă ridicasem, încurcat, în picioare. Așa cum mă așteptam, câteva clipe în urmă Pandele se ridică și el de la birou. Părea tot atât de surprins ca și mine.

— Eu sunt logodnica, Niculina Nicolae, și vă cer iertare că am ascultat la ușă. Dar era vorba de ceva foarte important pentru noi; în primul rând pentru mine, adăugă așezând cu grijă valiza pe marginea covorului.

De-abia atunci, privind-o cum se apropia de noi zâmbind, în ritm lent, liturgic, alternând, ca la procesiune, pașii mari cu scurte opriri pe loc, de-abia atunci mi-am dat seama că era foarte frumoasă. Se apropie de Pandelescu și-i întinse mâna, plecându-și în același timp fruntea, ca și cum s-ar fi aflat în fata unui suveran.

— Sunt fericită că vă pot, în sfârșit, întâlni, chiar într-o împrejurare atât de delicată. De la primele romane pe care le-am citit demult, în liceu, am regretat că n-ați voit să scrieți teatru...

Așa cum mi-a mărturisit-o mai târziu, Pandelescu era nu numai surprins, dar, fără să înțeleagă de ce, de-a dreptul emoționat. Întoarse capul către mine și mă prezentă.

— Domnul Eusebiu Damian. Neobositul meu secretar și harnic colaborator. Dacă veți putea citi într-o zi un volum de *Memorii* semnat cu numele meu, să știți că în cea mai mare parte au fost redactate de el, de Eusebiu. Căci i le dictez lui, adăugă izbutind să zâmbească, și eu nu știu să dictez...

Niculina își înclină ușor capul, dar nu-mi întinse mâna.

— Am venit cu câteva costume în valiză, reluă, dar nu cred că e momentul cel mai potrivit pentru spectacol. Pregătisem mai multe spectacole, adăugă cu un zâmbet trist.

Nu reușea să-și desprindă privirile din ochii lui Pandelescu.

— Ne gândisem la cel puțin patru, dacă nu cinci spectacole, preciză Serdaru. După cum ar fi evoluat întrevederea.

Pandelescu mă privi curios, parcă ar fi voit să se convingă că auzise bine.

— Îmi pare rău, spuse. Mi-ar fi plăcut să vă aud interpretând, chiar aici în biroul meu, un mare rol...

— Ne gândisem la altceva, îl întrerupse Niculina. Nu atât la personaje din literatura dramatică universală, cât la spectacole tradiționale, cu sau fără măști, dar utilizând

scenarii de mim și coregrafie, acompaniate de anumite melodii străvechi, aproape uitate în zilele noastre. Laurian, bunăoară, cunoaște...

— Poate ar fi mai bine să nu insiști, o întrerupse Serdaru. Singurul lucru important...

— E adevărat, continuă Niculina, singurul lucru important este să ne dați consimțământul... Căsătoria va avea loc mâine. În cea mai strictă intimitate, cum se spune. De fapt, adăugă zâmbind, vom fi numai noi doi – și personajele reglementare.

— Interesant! Foarte interesant! șoptii.

— Într-adevăr, foarte interesant, repetă Pandele.

Îmi căută din nou privirile. Niciodată nu-l văzusem atât de neajutorat; dacă nu l-aș fi cunoscut bine, aș fi crezut că e paralizat de un trac absurd, inexplicabil.

— În fond, de ce nu ne-am așeza? am exclamat, arătând cu amândouă brațele fotoliile și scaunele din birou.

— Adevărat, de ce nu luați loc? repetă Pandele adresându-se Niculinei și pregătindu-se să corecteze poziția fotoliului.

Evident, în clipa următoare am fost lângă el; știam că trebuie să se ferească de eforturi fizice.

— Vă mulțumim, spuse Niculina după ce Pandele înconjură biroul și se așază în fotoliul lui. Vă mulțumim din tot sufletul... Sunt 243 de zile de când visăm amândoi la această întâlnire.

— Exact 243 de zile, repetă Serdaru. Le-am mai numărat o dată înainte de a veni...

2

Abia închisesem ușa în urma lor, când Pandele îmi spuse:

— Astă-seară mănânci aici, cu mine. O rugăm pe Ecaterina să improvizeze ceva.

Aș fi vrut să-l întrerup, dar nu-mi lăsă timp. Vorbea repede, surescitat.

— Ea știe să se descurce. Poate o omletă cu șuncă și o salată. Și avem whisky, și țuică, și vin. Eu zic să începem cu whisky. Dar poate d-ta preferi țuică...

— Nu, am să beau și eu tot whisky. Dar trebuie să vă informez, am adăugat repede, că Ecaterina a plecat pe la trei, trei și jumătate...

Pandele se îndreptase spre fotoliul lui de la birou, dar se întoarse brusc și mă privi mirat.

— Dar ce i-a venit? Cum de a plecat așa fără să ne anunțe?

I-am întins foaia smulsă din calendar. În cinci propoziții scurte, scrise cu litere majuscule, singurele pe care le putea desena cu oarecare precizie, Ecaterina se scuza că, auzindu-l „dictând inspirat”, nu îndrăznise să intre în birou, să-l anunțe că pleacă din nou, pentru 24 de ore, și indica motivul: de data aceasta era sigură că l-a zărit în mașină (pe Ioanid, seducătorul) și știe unde să-l găsească.

— Bine, spuse, mototolind foaia de calendar, n-are nicio importanță. Ne descurcăm noi și fără Ecaterina. Dar, reluă, după o clipă, zâmbind, de data aceasta unde a afișat mesajul?

— Lipit de lampa japoneză.

Mă pregăteam să-i spun cum l-am găsit acolo. Puțin timp după ce Niculina începuse să ne vorbească despre repetițiile de la Predeal, mi-am adus deodată aminte de Ecaterina și m-am întrebat cum de a lăsat să intre o necunoscută, atât de straniu îmbrăcată și cu o valiză în mână? Și atunci m-am ridicat discret și, aproape în vârful picioarelor, am trecut în salon. Am descoperit repede pagina de calendar pe abajurul lămpii japoneze, lipită, ca de obicei, cu un timbru de zece bani.

— În fond, m-a întrerupt Pandele, n-are nicio importanță. Stai jos și spune ce crezi de toată întâmplarea asta? Nu te-a frapat nimic?

— Ba da. M-a frapat în primul rând...

— Într-adevăr, este extraordinar, m-a întrerupt din nou, parcă și mai surescitat. Este extraordinar că acest tânăr necunoscut, care se crede băiatul meu, a venit să-mi vorbească

despre *Orfeu și Euridice* la mai puțin de un ceas după ce evocasem în fața dumitale aniversarea aceea cu Mihail Sebastian, Camil Petrescu și atâția alții, scriitori și artiști, când am discutat aproape toată noaptea despre teatru, am discutat mai ales posibilitățile de a reinterpretă miturile clasice, și eu le-am vorbit de mitul lui Orfeu...

Îl priveam încurcat; nu prea știam ce să spun.

— N-ați apucat să-mi vorbiți despre toate astea. Doar ce mi-ați spus: „Mi-am dat deodată seama că împlinisem 33 de ani”, și ați căzut pe gânduri. Priveați pe fereastră și mult timp n-am îndrăznit să vă întrerup meditația...

— Totuși, reluă Pandele, ți-am vorbit despre simbolismul vârstei de 33 de ani – vârsta lui Isus – și începusem să evoc discuțiile din noaptea aceea, când aproape m-am certat cu Camil, pentru că el recuza în bloc încercările de reactualizare a miturilor clasice, iar eu pretindeam că, cel puțin în cazul lui Orfeu și Euridice, un dramaturg contemporan ar putea...

Am scos carnetul din buzunar și l-am deschis la ultima pagină.

— Dacă îmi dați voie, am să vă citesc stenograma ultimelor fraze. Ați spus: „Ca în fiecare an, în seara de 21 septembrie am invitat toți prietenii la mine acasă. Dar de data aceasta, *ceva*, nu știu prea bine ce, *ceva* mi se părea schimbat. Mi-am dat deodată seama că împlineam 33 de ani”. Ei, după aceea ați tăcut și ați întors capul spre fereastră.

Mi-era teamă că l-am supărat și nu îndrăzneam să-mi ridic ochii din carnet.

— Curios, vorbi târziu. Eram sigur că ți-am dictat mai mult. Poate îmi dictasem în gând... Dar, în orice caz, reluă după o pauză, nu te-a frapat coincidența?

— Ba da. Dar m-au frapat și alte lucruri. Bunăoară, nu înțeleg cum de a știut Niculina că una din cheile de la intrare se află întotdeauna ascunsă sub preșul din fața ușii...

— Lasă astea! mă întrerupse fără să mai încerce să-și stăpânească nerăbdarea. Femeile de genul ei au o intuiție drăcească, aproape un fel de divinație... Dar ce zici de